

İradə BAYRAMOVA
“Bibliografyaşünaslıq” kafedrasının müəllimi

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ REGIONLARININ
KİTABXANA-İFORMASIYA RESURLARININ YERLƏŞMƏSİNİN
VƏZİYYƏTİ (Aran iqtisadi rayonunun nümunəsində)**

Açar sözlər: *Kitabxana-informasiya təminatı, informasiya resursları, kadr təminatı*

Ключевые слова: *Библиотечно-информационных обеспечение, информационных ресурсов, кадрового обеспечения;*

Key words: *Bibliographic-information provision, information resources, current status*

Regional inkişaf milli iqtisadiyyatın bütün sahələrinə, o cümlədən elm və təhsilin, mədəniyyətin və.s inkişafına güclü təsir göstərir. Respublikanın bütün regionlarının sosial-iqtisadi inkişafını daha da gücləndirmək və hər bir iqtisadi rayonun potensialından istifadəni sürətləndirmək baxımından, “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)” və “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın qəbul edilməsi regional inkişafın təmin edilməsində mühüm rol oynadı.(1;2)

Dövlət proqramları əsasən aşağıdakı 10 iqtisadi rayon üzrə tərtib edilmişdir:

1. Abşeron iqtisadi rayonu;
2. Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu;
3. Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu;
4. Lənkəran iqtisadi rayonu;
5. Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu;
6. Aran iqtisadi rayonu;
7. Dağlıq Qarabağ iqtisadi rayonu;
8. Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu;
9. Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu;
10. Naxçıvan iqtisadi rayonu;

Respublikanın iqtisadi rayonlarında, kitabxana-informasiya sisteminin inkişafı dövlət tərəfindən diqqət mərkəzində saxlanılan sahələrdən biri kimi önəm daşıyır. Bu sahənin inkişafı, cəmiyyət üzvlərinin intellektual-mədəni potensialının gücləndirilməsində, elmin, texnikanın ən yeni nailiyyətlərinin öyrənilməsində, gənclərin Vətənə məhəbbət ruhunda tərbiyə olunmasında,

onlara yüksək vətənpərvərlik hisslərinin aşılmasında, kitabxanaların əvəzsiz rol oynadığını göstərir. Belə ki, 1998-ci ildə qəbul edilmiş “Kitabxana işi haqqında” Qanunda deyilirdi: “Kitabxana-elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə müəssisəsi kimi çap əsərlərini və digər informasiya daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən, onların sistemli istifadəsini təşkil edən, cəmiyyətin intellektual və mənəvi potensialının inkişafına xidmət göstərən sosial institudur.”(5)

Kitabxana fəaliyyət göstərdiyi məkan daxilində sosial vasitə kimi həmişə sosial mühitdən asılı olaraq formalaşmışdır. Kitabxanalar tarixi inkişaf prosesində öz hamisi olan cəmiyyətə xidmət etmiş, onun tələbatını ödəmiş, sifarişini yerinə yetirmişdir. Beləliklə, kitabxanaların yaranması, formalaşması, inkişafı, fəaliyyəti və cəmiyyətdə tutduğu mövqə bilavasitə, onu yaradan cəmiyyətlə bağlıdır. Son illərdə, imzalanmış qanun və sərəncamlar, dövlətin bu sahəyə diqqətinin bir təzahürüdür. Kitabxana-informasiya sahəsinin inkişaf etdirilməsi üçün, dövlət başçısı İlham Əliyev, 2007-ci il 20 aprel tarixində “Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında” sərəncam verdi.(3)

Kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsini, ölkədə tarixi-mədəni, ədəbi-bədii, elmi-fəlsəfi sərvətlərin toplanmasını, mühafizəsini və onlardan istifadə imkanlarının artırılmasını təmin etmək üçün, “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramının təsdiq olunması haqqında”(2008) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı mühüm əhəmiyyət daşıyır.(4) Bu sərəncamda, kitabxanaların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, kitabxana binalarının müasir tələblərə cavab verməsi, onların ixtisaslı kadrlarla təmin edilməsi, kitabxana fondlarının zənginləşdirilməsi, əhəlinin informasiya təminatının daha yaxşı ödənilməsi və.s. kimi problemləri həll etmək nəzərdə tutulmuşdu.

“Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”-nın 2.1.8-ci bəndlərinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən 2009-cu ilin sentyabr ayının 1-dən 10-dək Respublikada fəaliyyət göstərən kitabxana şəbəkələrində monitoring keçirilmişdir. Monitoringin keçirilməsində əsas məqsəd, əhaliyə göstərilən kitabxana-informasiya xidmətinin səviyyəsinin yüksəldilməsi, kitabxana-informasiya sahəsində yeni texnologiyaların tətbiqi və istifadəsində onun dünya standartları səviyyəsinə çatdırılması, elektron informasiya resurslarının formalaşdırılması və virtual kitabxanaların inkişaf etdirilməsi, kitabxanaların kadr təminatının yaxşılaşdırılması, habelə, fasiləsiz təhsilin təmin edilməsi üçün şərait yaradılması istiqamətlərində aparılan işlərin vəziyyətini öyrənməkdən ibarət olmuşdur. Müayinə ilə əhatə olunmuş kütləvi, uşaq, gənclər, elmi, elmi-

texniki, digər ixtisaslaşdırılmış, həmçinin müəssisələrin nəzdində olan 8507 kitabxananın 2322-si və ya 27,3%-i şəhər yerlərində, 6185-i və ya 72,7%-i kənd yerlərində yerləşir. Tabeçilik baxımından onların 50,7%-i Təhsil Nazirliyinin, 46,6%-i Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərir. Statistik bülletendə Respublika ərazisindəki bütün kitabxanalar, onların fondu, informasiya resurslarının növləri, elektron informasiya daşıyıcılarına köçürülmüş informasiya mənbələri, kitabxanaların informasiya texnologiyaları ilə təchiz olunması vəziyyəti və.s geniş şəkildə əks olunmuşdur. Monitorinqin nəticələrinə əsasən məlum olmuşdur ki, ölkəmizdə, ümumilikdə, kitabxanaların 111 milyon nüsxədən ibarət olan fondunun 80,5%-ni kitablar, 5,4%-ni qəzet və jurnallar, 14,1%-ni isə digər materiallar təşkil edir ki, onların da 72,8%-i şəhər, 27,2%-i isə kənd yerlərində fəaliyyət göstərən kitabxanaların payına düşür. Kitabxana fondunun 34,6%-i ümumtəhsil məktəblərində, 32%-i Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin nəzdində olan kitabxanalarda, 21,4%-i elmi və elmi-texniki kitabxanalarda, 12,0%-i isə digər müəssisə və təşkilatların kitabxanalarındadır.(6. s.3-4)

Monitorinqin nəticələrinə əsasən məlum oldu ki, 2009-cu ilin 1-ci yarısında kitabxanalara 4,8 milyon müraciət qeydə alınmış, 53,4 milyon kitab və ya digər informasiya mənbələrindən istifadə edilmişdir. İnternet vasitəsilə elektron kitabxanalara edilən müraciətlər kitabxanalara olunan ümumi müraciətlərin 2%-ni təşkil etmişdir. Kitabxanalardakı 1695 kompüterdən 94,2%-i şəhər, 5,8%-i isə kənd yerlərinin payına düşür. Müayinənin nəticələrinə görə mövcud kompüterlərin 56,5%-i istifadəçilər üçün, 43,5%-i isə kitabxana əməkdaşları üçündür. Kitabxanalarda olan kompüterlərin 705-i və ya 41,6%-i internetə qoşulmuş, 86 kitabxanada elektron poçt mövcuddur. İnternetə çıxışı, elektron poçtu və elektron kataloqu olan bütün kitabxanalar şəhər yerlərində yerləşir.

Kitabxanaların ştatında olan 8727 nəfər mütəxəssisdən cəmi 3346 nəfəri və ya 38,3%-i kitabxana üzrə ali və orta ixtisas təhsilli, 2579 nəfəri yaxud 29,6%-i digər sahələr üzrə ali və orta ixtisas təhsilli, 2802 nəfəri və ya 32,1%-i isə ümumi orta təhsilli olan şəxslərdir. (6. s. 4)

Aran iqtisadi rayonu, ərazisinə görə ölkənin ən böyük iqtisadi rayonudur. Onun sahəsi 21,4 min kvadrat kilometrdir. (ölkə ərazisinin 24,7%-ni təşkil edir.) İqtisadi regionun tərkibinə Ağcabədi, Ağdaş, Beyləqan, Bərdə, Biləsuvar, Göyçay, Hacıqabul, İmişli, Kürdəmir, Neftçala, Saatlı, Sabirabad, Salyan, Ucar, Zərdab inzibati rayonları və Mingəçevir, Yevlax, Şirvan şəhərləri daxildir.

Aran iqtisadi regionu əhalinin sayına görə ölkənin ikinci iri regionudur. İqtisadi regionunun əhalisinin sayı 1834,0 min nəfərdir. İqtisadi rayonda əhalinin orta sıxlığı hər kvadrat kilometrə 86 nəfər təşkil edir. Aran iqtisadi rayonunda təhsil səviyyəsinin yüksəlməsinə, cəmiyyətin informasiya

tələbatının ödənilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Respublika ərazisində yerləşən 8507 kitabxanadan 1988-i Aran iqtisadi regionunun payına düşür. Bu kitabxanaların 1041-i Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tabeliyində olmaqla, 25-i musiqi məktəblərində, 867-i isə Təhsil Nazirliyi tabeliyində, 18-i səhiyyə müəssisələrində fəaliyyət göstərir. İqtisadi region kitabxanalarının cəmi 13387267 nüsxə fondu var. Bu fondun 5544717 nüsxəsi şəhər, 7842550 nüsxəsi isə kənd kitabxanalarında yerləşir. İqtisadi regionun şəhərlərində 417 kitabxana var. Onların 166-ı Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tabeliyindədir. Kitabxanaların 1571-i kənd yerlərində fəaliyyət göstərir. Onlardan 875-i Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 688-i Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Aran iqtisadi regionunun kitabxanalarında cəmi 142 kompüter var.

Respublika üzrə kitabxanada çalışan cəmi 12729 nəfər mütəxəssisin, 1932 nəfəri Aran iqtisadi rayonundakı kitabxanalarda xidmət edir. Onların 133 nəfəri ali ixtisas təhsilli, 132 nəfəri ali qeyri ixtisas təhsilli, 437 nəfəri isə orta ixtisas təhsillidir. Şəhər kitabxanalarında 374 nəfər, kənd yerlərində isə 1558 nəfər mütəxəssis var. Onların yalnız 57 nəfəri ali ixtisas, 65 nəfər isə orta ixtisas təhsillidir.

İlk öncə regionun şəhər kitabxanalarına nəzər salaq: Aran iqtisadi regionuna daxil olan Mingəçevir şəhərində, ilk kitabxana 1956-cı ildə yaradılmışdır. Kitabxana kiçik bir otaqda 4229 nüsxə kitabla fəaliyyətə başlamışdır. Şəhər böyüdükcə kitabxananın fəaliyyəti genişlənmiş, oxucularının sayı artmağa başlamışdır. Mingəçevir şəhərində ümumilikdə 52 kitabxana fəaliyyət göstərir. Kitabxanaların 16-ı Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tabeliyində, 2-i ali təhsil, 2-i orta ixtisas (3.8%) müəssisəsində yerləşir. Mingəçevir şəhərində ümumi kitabxana fondu 877,155 nüsxədir. Fondun əsasını kitablar təşkil edir. Bu da cəmi 815,535 nüsxədir. Fondun 636 nüsxəsini (0,1%) elektron informasiya daşıyıcıları təşkil edir. Şəhər kitabxanalarında 20 kompüter var. Kitabxanalarda istifadə olunan kompüterlərin 3-nün internetə çıxışı mövcuddur. Mingəçevir şəhərində kitabxanalarda ümumilikdə 44 nəfər mütəxəssis çalışır. Kitabxanaların 15 nəfəri (34,1%) ali ixtisas təhsilli, 5 nəfəri (11,4%) qeyri ali ixtisas təhsillidir.

Aran iqtisadi regionunda əhaliyə göstərilən biblioqrafik xidmətdə Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri (MKS) bilavasitə mühüm rol oynayır. Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi yeni tipli kitabxana müəssisəsi olub, struktur cəhətdən bütöv, ümumi fond və vahid texnologiya əsasında fəaliyyət göstərən, bir-biri ilə üzvi şəkildə qarşılıqlı əlaqədə olan kitabxanaların və kitabxana birliklərinin məcmusudur. Bu sistem ayrı-ayrılıqda fəaliyyət göstərən xırda kitabxanaların mexaniki birliyi yox, insanların təhsilində, tərbiyəsində, mədəni inkişafında, informasiya təminatında yaxından iştirak edən ölkə miqyasında kitabxana xidmətini həyata keçirən keyfiyyətə yeni orqanizmdir.

Həmçinin mərkəzləşdirmə əsas kitabxana prosesinin birləşməsi ilə yanaşı, kitabxana ehtiyatlarının məqsədyönlü, daha effektiv formalaşmasına və istifadə edilməsinə, kitabxananın prinsipial maddi və təşkilat məsələlərinin həllinə şərait yaradır. (7. s.210-216)

“Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri (MKS) Azərbaycan kitabxana sistemlərinin əsas tiplərindən biri kimi göstərilmişdir.

Aran iqtisadi regionunda təhsil səviyyəsinin artması səbəbilə MKS-lərin biblioqrafik xidmətinin düzgün təşkil edilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. MKS-lərin oxucuları müxtəlif qruplara ayrılır. Buraya müəllimlər, şagirdlər, tələbələr, mütəxəssislər, elm xadimləri və s. daxildir.

1978-ci ildən Mingəçevir şəhər kitabxanaları mərkəzləşdirilərək, Mingəçevir Şəhər MKS yaradılmışdır. MKS-ə M.P.Vaqif adına Mərkəzi şəhər kitabxanası və 11 filial daxildir. MKS-in fondu 315074 nüsxə, kitab verilişi 777543 nüsxə, oxucularının sayı 42244 nəfər olmuşdur. M.P.Vaqif adına kitabxanada 6 şöbə fəaliyyət göstərir:

- 1.Xidmət şöbəsi;
- 2.Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi;
- 3.Metodika-biblioqrafiya şöbəsi;
- 4.Kitabxana-biblioqrafiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi;
- 5.İnformasiya-resurs şöbəsi;
- 6.Uşaq şöbəsi;

Mingəçevir MKS şöbələrinin fəaliyyəti belədir:

Xidmət şöbəsi - 2 bölmədən ibarətdir: 1. Abonement bölməsi 2. Oxu zalı

Xidmət şöbəsinə yeni gələn oxucuya kitabxanadan istifadə qaydaları, kitabxanaya yazılma, kitabdan istifadə, saxlanılma, qaytarılma müddəti və s. məlumat verilir. Oxucuya anket açılır və kitabxananın üzvü sayılır. Xidmət şöbəsi yaşından asılı olmayaraq müxtəlif oxucu kateqoriyalarına bütün nəşr növləri ilə xidmət göstərir. 2012-ci il yanvar ayının 1-ə olan məlumata əsasən şöbənin kitab fondu 56017 nüsxə, illik kitab verilişi 133617 nüsxə, oxucuların sayı 7049 nəfər olmuşdur.

"Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nın icrasını təmin etmək məqsədi ilə, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən kitabxanaların informasiyalaşdırılması işi davam etdirilir. Bu məqsədlə, Mingəçevir şəhər MKS-nin Veb-saytı da internet şəbəkəsində yerləşdirilib. Veb-saytda məlumatlar 3 bölmədə sistemləşdirilmişdir: Birinci kitabxana haqqında məlumatlar; ikinci şəhər, şəhərin iqtisadiyyatı, tarixi abidələr və turizm potensialı; üçüncü - Azərbaycan haqqında, respublikamızın dövlət rəmzləri, Azərbaycan-Ermənistan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında məlumatlar,

habelə, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Mingəçevir şəhər icra hakimiyyətinin Veb-saytlarına birbaşa keçid linkləri yerləşdirilmişdir.

"Kitabxana" bölməsində kitabxana və onun şöbələri haqqında məlumatlar verilmişdir. Veb-saytda "Xəbərlər" bölməsində şəhər MKS-də keçirilən tədbirlərin fotoları yerləşdirilmişdir. Veb-saytın "Bizim şəhər" bölməsində Mingəçevir şəhəri, onun tarixi və müasir Mingəçevir haqqında maraqlı məlumatlar təqdim edilir. "Memarlıq abidələri" bölməsində şəhər ərazisində mövcud olan və mühafizə edilən bir sıra tarixi abidələr və onların fotosəkilləri yerləşdirilmişdir.

Şəhər MKS-nin Veb-saytının "İqtisadiyyat" və "Turizm potensialı" bölmələrində Mingəçevirin respublika iqtisadiyyatında tutduğu yer, şəhərin respublika enerji təminatçısı kimi rolu, yeni açılmış istehsalat obyektləri, habelə, şəhərin turizm gözəllikləri əks olunmuşdur. Veb-saytın "Doğma Azərbaycan" və "Dövlət rəmzləri" bölmələrində Azərbaycan haqqında zəngin məlumat portalı olan www.azerbaijan.az saytına birbaşa keçid linki qoyulmuş, dövlət rəmzləri haqqında geniş məlumatlar yerləşdirilmişdir. Bundan başqa, Veb-saytda "Dağlıq Qarabağ problemi" bölməsində Azərbaycan-Ermənistan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında məlumatlar verilmişdir.

İnformasiya resurs şöbəsi həmçinin, kitabxananın saytının idarə olunması, şəbəkənin antivirus proqramının, habelə lokal və internet şəbəkəsinin fəaliyyətini təşkil edir və nəzarət funksiyasını həyata keçirir.

Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi-Kataloqlaşdırma modulunun bazasından istifadə edərək elektron resursların bazalarının yaradılmasını həyata keçirir. (9)

Aran iqtisadi regionuna daxil olan Şirvan şəhəri, təhsil səviyyəsinə görə iqtisadi regionda xüsusi mövqeyə malikdir. Şəhərdə əhalinin sayı (1 yanvar 2010-cu il) 78,1 min nəfərdir. Şəhərdə ümumilikdə, 6230 nəfər təhsilli var. Oxucular əhalinin 28%-ni təşkil edir. Hər nəfərə düşən kitab sayı 9 nüsxə təşkil edir. İnternetdən 3,7% oxucu istifadə edir. Hər 396 nəfər oxucuya 1 nəfər ixtisaslı kitabxanaçı bibliograf xidmət edir. (8.s. 341-350)

Şirvan şəhərində 40 kitabxana fəaliyyət göstərir. Bu da ümumi ölkə kitabxanalarının 0,5%-ni təşkil edir. Kitabxanaların 20-i (50%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 23(44,3%) Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi sisteminin tabeliyində olan kütləvi kitabxanaların fondu, 2000-2009-cu illərdə 180,3 min nüsxədən 183,3 min nüsxəyə qədər artaraq zənginləşmişdir. Şirvan şəhərində yerləşən kitabxanaların ümumi fondu cəmi 720,611 nüsxədir. Kitablardan 696.862 (96,7%) təşkil edir. Şirvan şəhər kitabxanalarında 9 kompüter var. Bu kompüterlərdən 1-nin internetə çıxışı mövcuddur. Şəhər kitabxanalarında çalışan mütəxəssislərin sayı 44 nəfərdir. Onların 11 nəfəri (28,9%) ali ixtisas təhsilli, 6 nəfəri (15,8%) ali-qeyri ixtisas təhsilli, 7 nəfəri (18,4%) orta ixtisas təhsilli və.s-dir. Orta hesabla, hər 1000

nəfərə düşən kitab sayı 2009-cu ildə 2347 nüsxə olmuşdur.(10)

Şirvan MKS-i 1979-cu ildə S.Ə.Şirvani adına Mərkəzi şəhər kitabxanasının bazası əsasında yaradılmışdır. Mərkəzi kitabxana əhalinin sıx yaşadığı ərazidə yerləşir. Kitabxananın əhatəsində 12 min əhali yaşayır. Mərkəzi kitabxana 12 ədəd kompüter dəsti ilə təchiz edilmiş, internet sisteminə qoşulmuşdur.

Ötən ildə Mərkəzi kitabxanaya 616 nüsxə kitab daxil olub. Onlardan 548-i azərbaycan dilində, 15 nüsxəsi isə digər dillərdə olub. Eyni zamanda, Mərkəzi kitabxananın xidmətindən 3714 nəfər oxucu istifadə etməklə, 53626 nüsxə kitab verilişi, 26756 nəfər gəliş olmuşdur. Mərkəzi kitabxanada il ərzində 49 tədbir keçirilmişdir.

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin 18.04.2011 tarixli 153 sayılı əmri ilə Şirvan şəhər MKS-i Uşaq kitabxanası üzrə keçirilən müsabiqənin qalibi elan olunmuşdur. MKS-in nəzdində 1 uşaq kitabxanası və uşaq şöbəsi fəaliyyət göstərir. Kitabxanalar şəhərdə azyaşlı uşaqlara xidmət göstərir. Ötən il uşaq kitabxanalarının fondu 29980 nüsxə olmuş və bu fonda 517 nüsxə kitab daxil olmuşdur. Uşaq kitabxanaları hər ay Mərkəzi kitabxanaya aylıq iş planı, statistik hesabat təqdim edir. MKS üzrə kitab fondu 2011-ci il üçün 189754 nüsxə olmuşdur. MKS-də 20800 nəfər oxucuya 375091 nüsxə kitab verilmiş, 587 tədbir keçirilmişdir. Ümumiyyətlə, qeyd etməliyik ki, filial kitabxanalar il boyu fasiləsiz işləmiş, bütün oxucu qruplarına xidmət göstərmişdir. Bu kitabxanalar il ərzində müxtəlif tədbirlər hazırlamış və həyata keçirmişdir. Filial-kitabxanaların ümumi fondu 15301 nüsxə, oxucularının sayı 17086 nəfər, kitab verilişi 321465 nüsxə, tədbirlər isə 538 olmuşdur.

Mərkəzi kitabxananın metodika və bibliografiya şöbəsi də filial kitabxanalarla əlaqəli işləmiş, hər ay kitabxana işçiləri üçün seminar məşğələlər təşkil etmiş, bu məşğələlərdə kitabxanaçıların problemləri, onları maraqlandıran mövzular müzakirə olunmuşdur. Mərkəzi kitabxanada gedişlər qrafiki təşkil olunub. Bu qrafikə əsasən, metodistlər vaxtlı-vaxtında filiillərə gedişlər edirlər. Şöbə hər ay filial kitabxanaların iş planlarını, statistik hesabatlarını qəbul edir, onlara lazım olan metodik köməklik göstərir. Şöbələr vaxtaşırı tarixi günlər, bayramlar, görkəmli şəxsiyyətlərin, şair və yazıçıların yubileyləri ilə əlaqədar olaraq metodiki məktublar, tövsiyə ədəbiyyat siyahıları hazırlayıb filial kitabxanalarına göndərir. Kitabxanalar vaxtaşırı kitabxana texnikası ilə təmin olunur. Belə ki, hər il lazımı qədər gündəlik, oxucu kartoçkası, formulyar, ciblik, kataloq və kartoçkalar, ayrıclar və s. daxil olur. (10)

Aran iqtisadi regionuna daxil olan üçüncü şəhər Yevlax şəhəridir.Yevlax şəhəri 1935-ci ildə təşkil edilmişdir. Yevlax coğrafi mövqeyinə görə Azərbaycanın mərkəzində mühüm kommunikasiyaların kəsişməsində yerləşir. Yevlaxda 110 kitabxana mövcuddur. Kitabxanaların 79-

u kənd, 31-i şəhərdə yerləşir. Qeyd etməliyik ki, kitabxanaların 59-u Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, 49-u isə Təhsil Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərir. Kitabxanaların ümumi fondu 1017418 nüsxədir. Şəhər kitabxanalarında 115 nəfər mütəxəssis çalışır. Mütəxəssislərin 16 nəfəri ali və orta ixtisas təhsilli, 72 nəfəri isə ümumi orta təhsillidir.

Yevlax şəhər MKS-i 1976-cı ildə yaradılmışdır. MKS- 1 Mərkəzi kitabxana, 1 Uşaq kitabxanası, 14 şəhər və 43 kənd kitabxanası olmaqla, 59 kitabxananı birləşdirir. Yevlax MKS-də 76 nəfər mütəxəssis çalışır. Onların 6 nəfəri ali ixtisas təhsilli, 48 nəfəri isə ümumi orta təhsillidir. 2010-cu ildə MKS üzrə kitab fondu 529,6 min nüsxə olmuşdur. Bu fondun 10,0 min nüsxəsi Uşaq, 378,2 min nüsxəsi isə kənd kitabxanalarının payına düşür. MKS üzrə oxucuların sayı 28,6 min nəfər, kitab verilişi 553,4 min nüsxə olmuşdur. Yevlax MKS-də 4 şöbə var:

1. Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi;
2. Xidmət şöbəsi;
3. Metodik və biblioqrafik işlər şöbəsi;
4. Vahid fondun təşkili və ondan istifadə şöbəsi;

Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi kitabxanaya daxil olmuş ədəbiyyatı kitabxana qaydası ilə işləyib kitabxana filiallarına göndərir. 2010-cu ildə şöbəyə 115 adda 448 nüsxə ədəbiyyat daxil olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamına əsasən Yevlax şəhər MKS-ə 70,5 min nüsxə ədəbiyyat hədiyyə edilmişdir.

Kitabxananın xidmət şöbəsində əlamətdar və tarixi günlərə, bayramlara və.s. həsr edilmiş müxtəlif məzmunlu kütləvi tədbirlər, söhbətlər, kitab təqdimatları, görüşlər, dəyirmi masalar keçirilir.

Metodik və biblioqrafik işlər şöbəsində filiallara təcrübi köməklik göstərilir, illik iş planı tərtib edilir.

Vahid fondun təşkili və ondan istifadə şöbəsi- kitabxana fondlarının tərkibini öyrənir. Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi ilə birlikdə, artıq nüsxələri seçib mübadilə fonduna verir. Fondnda məzmunca köhnəlmiş və istifadəyə yararsız ədəbiyyatların təmizlənməsini təşkil edir.

Yevlax Mərkəzi kitabxanasının fondu, 2010-cu il ildə 63941 nüsxə olmuşdur. Oxucuların sayı 2196 nəfər, kitab verilişi 88400 nüsxə, kitabxanaya gələnlərin sayı 9439 nəfər təşkil etmişdir. Mərkəzi kitabxana oxucuların informasiya tələbatını ödəmək üçün kataloq və kartoteka sistemindən, ədəbiyyat siyahısından istifadə edir. Kitabxana il ərzində əlamətdar tarixi günlərə, şair və yazıçıların yubileylərinə, kitabxanaya yeni daxil olan ədəbiyyatların təbliğinə və.s. həsr olunmuş kütləvi tədbirlər keçirir. Kitabxana öz fəaliyyətini daha da yaxşılaşdırmaq üçün, M.F.Axundov adına Milli Kitabxana və F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının imkanlarından

istifadə edir.

Yevlax şəhər Uşaq kitabxanası 1935-ci ildə təşkil olunmuşdur. Kitabxanada uşaqların milli ruhda tərbiyəsi, ləyaqətli vətəndaş kimi yetişdirilməsi və.s. üçün mühüm tədbirlər həyata keçirilir. Kitabxananın fondunda 10015 nüsxə ədəbiyyat var. Bunların 1652 nüsxəsi latın qrafikalı ədəbiyyatdır. Kitabxana il ərzində 1211 nəfər oxucuya xidmət göstərir. Kitabxanada yeni daxil olan ədəbiyyatın müntəzəm olaraq sərgiləri təşkil edilir.

Yevlax şəhər Kitabxana İnformasiya Mərkəzi 2009-cu ilin apreliyindən fəaliyyətə başlayıb. Mərkəz müasir tələblərə cavab verən avadanlıqlarla təchiz olunub, o cümlədən 19 kompüter olmaqla- internetə çıxış təmin edilmişdir. 2010-cu il üçün Mərkəzdən 205 nəfər oxucu istifadə etmişdir.(11)

Aran iqtisadi regionunda yerləşən 3 şəhər MKS-nin fəaliyyətinin təhlili onu göstərir ki, eyni iqtisadi regionda yerləşmələrinə baxmayaraq, kitabxana oxucularının, ixtisaslı kitabxanaçı biblioqrafların və adam başına düşən kitabların sayına görə statistik göstəricilər arasında fərqlər mövcuddur. Xüsusi ilə qeyd etmək lazımdır ki, bütün region kitabxanalarında olduğu kimi bu iqtisadi regionun da kitabxanalarının ali ixtisas təhsilli kitabxanaçı kadrlara ehtiyacı var.

Aran iqtisadi regionunun tərkibinə daxil olan inzibati rayon kitabxana resursları belədir:

İqtisadi regiona daxil olan Ağdaş rayonunda 144 kitabxana fəaliyyət göstərir. Rayonda ilk kitabxana 1923-cü ildə yaradılmışdır. Kitabxanaların 27-i(18,8%) şəhərdə, 117-i(81,2%) isə kənd yerlərindədir. Bu kitabxanaların 81-i yəni 56,3%-i Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 58-i(40,2%) Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Rayon kitabxanalarındakı fondun ümumi həcmi 900,498 nüsxədir. Ölkə ərazisində fəaliyyət göstərən digər kitabxanalarda olduğu kimi, burada da ümumi fondun çox hissəsini kitablar təşkil edir ki, bu da 889,921 nüsxədir (98,8%). Ağdaş rayon kitabxanalarında 4 kompüter var. Rayon kitabxanalarında mütəxəssislərin sayı 128 nəfərdir. Onların 6 nəfəri(4,7%) ali ixtisas təhsilli, 23 nəfəri(18%) orta ixtisas təhsilli, 38 nəfəri (29,7%) qeyri orta ixtisas təhsillidir.(6.s.23-82)

Ağdaş rayon MKS-i 1980-ci ildə yaradılmışdır. MKS 6 şöbə, 1 uşaq kitabxanası və 79 filial kitabxanadan ibarətdir. Şöbələr aşağıdakılardır:

1. Oxuculara xidmət şöbəsi;
2. Metodika və Biblioqrafiya şöbəsi;
3. İnformasiya-Resurs mərkəzi;
4. Kitabxana- Biblioqrafiya proseslərinin avtomatlaşması şöbəsi;
5. Komplektləşdirmə və Kitabışləmə şöbəsi;
6. Uşaq şöbəsi;

Abonement şöbəsi - 27903 nüsxə kitabla 4 min nəfərə yaxın oxucuya

xidmət edir. Hər il şöbənin fondu yeni ədəbiyyatla zənginləşdirilir. 2011-ci ilin statistik məlumatlarına görə şöbənin fonduna 593 nüsxə yeni kitab daxil olmuşdur.

İnformasiya-Resurs mərkəzi: Mərkəzi kitabxananın bu şöbəsi yeni yaradılıb. Kitabxananın Veb-saytının idarə olunmasını, buraya yeni məlumatların operativ daxil edilməsini, əlavə və dəyişikliklər aparılmasını həyata keçirir. Oxuculara biblioqrafik xidmətin həyata keçirilməsində filial kitabxanaları xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Qeyd etdiyimiz kimi, kitabxana 79 filialdan ibarətdir. Filialların 7-i şəhərdə, 3-ü qəsəbələrdə, 68-i kəndlərdə yerləşir. Hazırda, Ağdaş rayon MKS-nin fondunda 453950 nüsxə kitab vardır ki, onlardan 88795 nüsxəsi latın qrafikalı ədəbiyyatdır. Statistik göstəricilərə görə, ötən 2011-ci ildə 36900 nəfər oxucuya 752400 nüsxə kitab verilişi olmuşdur.

Ağdaş rayon MKS-i, Mərkəzi kitabxana və filial kitabxanaları ilə birgə, məsafədən asılı olmayaraq, oxucuların sorğularına operativ cavab vermək, biblioqrafik xidmət həyata keçirmək məqsədilə, kitabxananın saytını istifadəyə vermişdir. Saytda yerləşən Elektron kataloq bölməsi 2 hissədən ibarətdir: 1. Kitablər;

2. Elektron kartoteka; İnformasiya istifadəçiləri, açar sözləri saytda müvafiq bölmələrə daxil etməklə, istədikləri ədəbiyyatı əldə edə bilərlər.(12)

Aran iqtisadi regionuna daxil olan inzibati rayonlardan biri 1965-ci ildə müstəqil rayon olmuş Ağcabədi rayonuudur. Ağcabədi rayonu ərazisində əhaliyə 148 kitabxana xidmət göstərir. Kitabxanalardan 24-ü(16,2%) şəhərdə, 124-ü(83,8%) kənd yerlərində yerləşir. Onların 73-ü Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 61-i Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Rayonda yerləşən kitabxanaların ümumi fondu 513,934 nüsxədir. Fondun 513,035 nüsxəsini kitablər təşkil edir ki, bu 99,8%-dir, elektron-informasiya daşıyıcıları yalnız 6 nüsxədir. Kitabxanalarda ümumilikdə 3 kompüter fəaliyyət göstərir. Rayon kitabxanalarında çalışan mütəxəssislərin sayı 115 nəfərdir. Onların 8 nəfəri (7%) ali ixtisas təhsilli, 15 nəfəri (13%) qeyri ali ixtisas təhsilli, 33 nəfəri (28,7%) orta ixtisas təhsilli, 17 nəfəri (14,8) qeyri orta ixtisas təhsillidir.(6. s. 58-60)

Ağcabədi rayon Mərkəzi Kitabxanası 1934-cü ildə yaradılmışdır. 1977-ci ildə onun bazası əsasında, Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi yaradılıb. MKS rayon əhalisinə və ərazidə yaşayan qaçqın və məcburi köçkünlərə yüksək səviyyədə xidmət göstərir. Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemində, MKS mərkəzi aparatı, Metodika və biblioqrafiya şöbəsi, MKS-nin mərkəzi kitabxanasının Oxuculara xidmət şöbəsi, Komplektləşdirmə və kitab işləmə şöbəsi, Kitabxana-biblioqrafiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi, İnformasiya-resurs şöbəsi və rayon MKS-nin Uşaq şöbəsi, 2 qəsəbə kitabxanası və 45 kənd kitabxana filialları var. MKS-nin fondu 361742 nüsxə,

oxucularının sayı 51825 nəfər, yeni daxil olan kitabların sayı 478 nüsxədir. Fondun 14856 nüsxəsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” sərəncamı ilə əlaqədar nəşr olunub kitabxanalara hədiyyə edilən kitablardır.(13)

Beyləqan inzibati rayonunda 102 kitabxana fəaliyyət göstərir. Bu kitabxanalardan 16-ı şəhərdə, 86-ı isə kənd yerlərində yerləşir. Kitabxanaların 47-si (46,1%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 53-ü isə Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Onların ümumi fondu 653,467 nüsxə təşkil edir. Fondun 652,590 nüsxəsi kitablardır. Bu göstərici 99,9 % faiz təşkil edir. Beyləqan rayon kitabxanalarında 3 kompüter var. Kitabxanalarda ümumilikdə 108 nəfər mütəxəssis çalışır. Mütəxəssislərin 15 nəfəri (13,9%) ali ixtisas, 10 nəfəri (9,3%) ali qeyri ixtisas, 29 nəfəri (26,9%) orta ixtisas, 15 nəfəri (13,9%) qeyri orta ixtisas təhsillidir.(6.s.23-82)

Beyləqan rayonunda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması kitabxana-informasiya xidmətinin səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində işlər aparılır. Dövlət Proqramının uğurlu icrasını təmin etmək məqsədi ilə, Beyləqan rayonunda 2012-ci il “Kitabxanalar ili” elan olunmuşdur. Rayonun kitabxana fondlarının müasir informasiya daşıyıcıları ilə zənginləşdirilməsi, kitabxanalarda multimedia resursları fondlarının yaradılması, onların CD və DVD ilə təmin edilməsi məqsədi ilə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyindən 1000 ədəd CD, 11 yeni kompyuter, 2 proyektor, 2 ekran, disklər üçün 10 ədəd rəf verilmiş, Mərkəzi kitabxanada təmir işlərinə başlanılmışdır. Hazırda, Kitabxana- bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi İRBİS-64 proqramında işləyir. Əhalinin mütaliyəyə marağını artırmaq məqsədi ilə, MKS tərəfindən oxucu konfransları, “dəyirmi masalar”, “kitab təqdimatları” keçirilir. Cari ildə “kitab ən yaxşı dostdur”, ”sizin sevimli kitablarınız”, ”nağıllar qonağımızdır”, “Oxu məni” və.s kimi tədbirlər də keçirilmişdir.(14) 1930-cu ildən inzibati rayon statusunu almış Bərdə rayonunda 196 kitabxana var. Bu kitabxanalardan 27-i(13,8%) şəhərdə, 169-u(86,2%) kənd yerlərində yerləşir. Onların 121-i (61,7%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 72-i (35,8%) Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Kitabxanaların ümumi fondu 916,028 nüsxə təşkil edir. Fondun 905,790(98,8%) nüsxəsini kitablər, 20 nüsxəsini elektron-informasiya daşıyıcıları və.s. təşkil edir. Bərdə rayonunda kitabxanalarda 3 kompüter var. Kitabxanalarda çalışan mütəxəssislərin sayı 151 nəfərdir. Mütəxəssislərin 7 nəfəri (4,6%) ali ixtisas, 12 nəfəri (7,9%) ali qeyri ixtisas, 21 nəfəri (13,9%) orta ixtisas təhsillidir. və.s.

Bərdə rayonunda kitabxananın əsası 1954-cü ildə qoyulmuş, 1967-ci ildən isə Mərkəzi kitabxana kimi fəaliyyət göstərir. 1980-ci ilin noyabr ayından Bərdə rayon kitabxanaları mərkəzləşdirilmişdir. MKS-in tərkibinə 1 mərkəzi kitabxana, 56 filial kitabxanası daxildir. MKS-in 536470 nüsxə kitab

fondu var və 48 mindən çox oxucuya xidmət göstərir. MKS-də 7 şöbə fəaliyyət göstərir. Şöbələr aşağıdakılardır:

1. Oxuculara xidmət şöbəsi;
2. Uşaq şöbəsi;
3. Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi;
4. Metodika şöbəsi;
5. Biblioqrafiya şöbəsi;
6. İnformasiya-resurs şöbəsi;
7. Kitabxana-biblioqrafiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi;

Mərkəzi kitabxananın və filiallarının xidmət etdiyi ərazidə əhalinin sayı 147300 nəfərdir. Kitabxanada oxuculara operativ biblioqrafik xidmət göstərilir. Kitabxananın bütün şöbələri bir-biri ilə əlaqəli şəkildə fəaliyyət göstərir. Kitabxananın özülünü təşkil edən, oxuculara xidmət şöbəsi – oxuculara abonement, oxu zalı, internet vasitəsi ilə xidmət göstərir. Oxuculara xidmət şöbəsi kitab təbliği işində əyani və şifahi təbliğat formalarından istifadə edərək, müxtəlif məzmunlu tədbirlər hazırlayıb keçirir. Vaxtaşırı olaraq, ən çox oxunan kitabların monitorinqini keçirir, kitabxanaların komplektləşdirilməsi üçün oxucular tərəfindən tələb olunan ədəbiyyatın siyahısını tərtib edib, komplektləşdirmə şöbəsinə təqdim edir.

İnformasiya-resurs və biblioqrafik proseslərin avtomatlaşdırılması şöbələri kitabların və dövrü mətbuat məqalələrinin elektron kataloqa yazılması, veb sayta məlumatların daxil edilməsi və proqramlaşdırılması işlərini həyata keçirir. Saytın elektron kataloq bölməsi 3 hissədən ibarətdir: 1. Kitablər; 2. Dövrü mətbuat -2011; 3. Elektron kartoteka -2012;(15)

Biləsuvar rayonunda 76 kitabxana var. Kitabxanaların 11-i(14,5%) şəhərdə, 65-i(85,5%) kənd yerlərində yerləşir. Biləsuvar rayonunda Mərkəzi kitabxananın əsası 1947-ci ildə qoyulmuşdur. 1978-ci ildə bu kitabxananın bazası əsasında, Biləsuvar rayon MKS təşkil edilmişdir. MKS-ə daxil olan kitabxanalar: 1- rayon Mərkəzi kitabxanası, 1- rayon Uşaq kitabxanası, 5 – şəhər və qəsəbə kitabxanası, 30 kənd kitabxana filiallarıdır. Rayon Mərkəzi kitabxanasının şöbələri aşağıdakılardır: Xidmət şöbəsi; Oxu zalı; Kitabışləmə və Komplektləşdirmə şöbəsi; Vahid fond mərkəzi; Uşaq şöbəsi; (16)

Kitabxanaların 38-i (47,4%) Təhsil Nazirliyi tabeliyində fəaliyyət göstərir. Rayon kitabxanalarının ümumi fondu 697,997 nüsxədir. Onların 694,299 (99,5%) kitablardır. Biləsuvar rayon kitabxanalarında ümumilikdə 3 kompüter var. Kitabxanalarda çalışan mütəxəssislərin ümumi sayı 64 nəfərdir. Mütəxəssislərdən 7 nəfəri (10,9%) ali ixtisas, 3 nəfəri (4,7%) ali qeyri ixtisas, 12 nəfəri (18,8%) orta ixtisas təhsillidir.(6.s.76-79)

Göyçay rayonunda 120 kitabxana var. Bu kitabxanalardan 20-i(16,6%) şəhərdə, 100-ü(83,3%) isə kənd yerlərində yerləşir. Kitabxanaların 63-ü(52,5%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 53-ü Təhsil Nazirliyi

tabeliyindədir. Kitabxanaların ümumi fondu 928,065 nüsxə təşkil edir. Fondun 908.467-i(97,9%) kitablardan ibarətdir. Elektron informasiya daşıyıcıları 105 nüsxədir. Kitabxanalarda ştatda olan mütəxəssislərin ümumi sayı 152 nəfərdir. Onlardan 7 nəfəri (4,6%) ali ixtisas, 4 nəfəri (2,6%) ali qeyri ixtisas, 76 nəfəri (50%) orta ixtisas, 26 nəfəri (17,1%) orta qeyri ixtisas təhsillidir. (6.s. 37-38)

Göyçay rayon Mərkəzi kitabxanası 1923-cü ildən fəaliyyət göstərir. Kitabxana M.Ə.Sabirin adını daşıyır. Rayon MKS-nin 63 filialı var. Bunlardan 1-i mərkəzi, 2-i uşaq, 2-i şəhər, 1-i gənclər, 57-i kənd kitabxanasıdır. Rayon üzrə 2008-ci ildə kitab fondu 398,542 nüsxə olmuşdur. 2009-cu ildə yeni daxil olan nəşrlərin sayı 2,264 nüsxə təşkil etmişdir. Oxucuların sayı 2009-cu ildə 35,720 nəfər, kitab verilişi 730,654 nüsxə olmuşdur. Kitabxananın 6 şöbəsi mövcuddur:

1. Abonement
2. Oxu zalı
3. Metodiki işlərin təşkili
4. Məlumat - bibliografiya şöbəsi
5. Komplektləşdirmə və kitabışləmə şöbəsi
6. Səyyar şöbə
7. Vahid fondun təşkili və KAA şöbəsi

Abonement şöbəsi- rayon ərazisində yerləşən bütün oxucu qruplarına xidmət göstərir. Şöbədə açıq rəf üsulu ilə oxucuların kitab fondundan asan və geniş istifadəsi üçün şərait yaradılmışdır. Abonement şöbəsi həm əlamətdar və tarixi günlərə dair, həm də yeni kitabların sərgilərini keçirir. (17)

Hacıqabul rayonunda 66 kitabxana var. Bu kitabxanalardan 19-u(28,8%) şəhərdə, 47-i(71,2%) kənd yerlərində yerləşir. Kitabxanaların 32-i Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 32(48,5%) Təhsil Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərir. Kitabxanaların ümumi fondu 645,043 nüsxədir. Fondun 644.637-i(99,9%) kitablar, 124 nüsxəsini elektron informasiya daşıyıcıları təşkil edir. Rayon kitabxanalarında 3 kompüter var. Kitabxanalarda 86 nəfər mütəxəssis çalışır. Onların 3 nəfəri (3,5%) ali ixtisas, 2 nəfəri (2,3%) ali qeyri ixtisas, 3 nəfəri (3,5%) orta ixtisas təhsillidir.

İmişli rayonunda 131 kitabxana fəaliyyət göstərir. Kitabxanalardan 16-ı (12,2%) şəhərdə, 115-i(87,8%) kənd yerlərində yerləşir. 67(51,1%) kitabxana Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 60 kitabxana isə Təhsil Nazirliyi sisteminə daxildir. Kitabxana fondu 716,053 nüsxə təşkil edir. Fondun 703.975-i(98,3%) kitablar, cəmi 13 nüsxəsini elektron-informasiya daşıyıcıları təşkil edir. İmişli rayon kitabxanalarında 5 kompüter var. Rayon kitabxanalarında ştatda olan mütəxəssislərin sayı 97 nəfərdir. Onların 6 nəfəri (6,2%) ali ixtisas, 12 nəfəri (12,4%) ali qeyri ixtisas, 21 nəfəri (21,6%) orta ixtisas, 18 nəfəri (18,6%) qeyri orta ixtisas təhsillidir.

Əsası 1947-ci ildə qoyulmuş İmişli rayon Mərkəzi kitabxanası, 1977-ci ildə mərkəzləşdirilmişdir. Hazırda MKS-nin 384604 nüsxə kitab fondu var ki, bunun da 71845 nüsxəsini latın qrafikalı ədəbiyyat təşkil edir. 2009-cu ildə kitabxananın 32032 nəfər oxucusu və 489997 nüsxə kitab verilişi olmuşdur.(18)

Kürdəmir rayonu mərkəz kimi 1930-cu ildə yaranmışdır. Rayonda 123 kitabxana var. Bu kitabxanalardan 14-ü(11,4%) şəhərdə, 109-u(86.6%) kənd yerlərində yerləşir. Kitabxanaların 65-i(52,8%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 55-i(44,8%) Təhsil Nazirliyi tabeliyində fəaliyyət göstərir. Rayon kitabxanalarının ümumi fondu 734,005 nüsxə təşkil edir. Ümumi fondun 719244-ü(98%) kitablardır. Kitabxanalarda 9 kompüter var. Kitabxanada çalışan mütəxəssislərin ümumi sayı 115 nəfərdir. Onların 7 nəfəri (6,1%) ali ixtisas təhsilli olmaqla, 8 nəfəri (7%) ali qeyri ixtisas, 24 nəfəri (20,9%) orta ixtisas, 23 nəfəri (20%) orta qeyri ixtisas təhsillidir.

Kürdəmir rayon Mərkəzi kitabxanası 1938-ci ildə yaradılmışdır. Kürdəmir rayon MKS-i Mərkəzi kitabxananın bazası əsasında təşkil olunmuşdur. MKS-nin tərkibində Mərkəzi kitabxana və Uşaq kitabxanası daxil olmaqla, cəmi 50 kitabxana var. Bu kitabxanaların ümumilikdə, 337784 nüsxə fondu var. Onların 81546 (24,2%) latın qrafikası ilə nəşr olunub. MKS-də oxucuların sayı 41978 nəfər, o cümlədən, Mərkəzi kitabxanada 4011nəfər, Uşaq kitabxanasında 1910 nəfər, şəhər və kənd kitabxanaları üzrə 35057 nəfərdir. MKS üzrə kitab verilişi 904992 nüsxə olmuşdur. Bu göstəricilər, Mərkəzi kitabxana üzrə 86237 nüsxə, Uşaq kitabxanası üzrə 36009 nüsxə, şəhər və kənd kitabxanaları üzrə 782746 nüsxə təşkil etmişdir. Kürdəmir MKS-in də 6 şöbəsi var:

1. Xidmət şöbəsi;
2. Komplektləşdirmə və Kitabışləmə şöbəsi;
3. Metodika-Bibliografya şöbəsi;
4. Kitabxana-bibliografya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi;
5. İnformasiya-Resurs şöbəsi;
6. Uşaq şöbəsi;

Oxuculara xidmət şöbəsi, böyük oxucu kütləsini mütaliyəyə cəlb etmək üçün, ərazidə yerləşən bütün müəsislərlə və əhali ilə sıx əlaqə saxlayır, fondda olan yeni ədəbiyyat haqqında məlumat verir, yeni kitabların sərəgilərini təşkil edir. Şöbə gün ərzində 30-35 oxucuya xidmət edir. Eyni zamanda, oxu zalından gün ərzində 40 nəfərə qədər oxucu istifadə edir. Şöbədə əlamətdar və tarixi günlər, yubileylər təşkil edilir. Xidmət şöbəsinin fondunun həcmi 24771 nüsxə, oxucuların sayı 4011 nəfər, kitabverilişi 86237 nüsxədir.

Komplektləşdirmə və Kitabışləmə şöbəsi oxucuların tələbatlarının ödənilməsi üçün, universal profilli kitab fondunu komplektləşdirir. Dövlət vəsaiti hesabına və digər mənbələrdən yeni ədəbiyyatları almaqla kitab

fondunu daim zənginləşdirir. Yeni daxil olan ədəbiyyatların uçotunu aparır, ədəbiyyatların elmi və texniki cəhətdən işlənməsini təşkil etdikdən sonra, kitabxana filiallarına çatdırılması işini həyata keçirir. Fondun mühafizəsinə və məzmunca aktuallığını itirmiş və istifadə olunaraq yararsız vəziyyətə düşmüş ədəbiyyatlardan təmizlənməsinə nəzarət edir.

Metodika-Bibliografiya şöbəsi-metodik mərkəz olaraq MKS nəzdində fəaliyyət göstərir, kitabxanalara metodiki köməklik edir və sistemin oxucularının bibliografik xidmətini təşkil edir. Soraq-bibliografiya aparatını təkmilləşdirir, bibliografik işi əlaqələndirir və ona nəzarət edir. Məqalələrin sistemli və diyarşunaslıq kartatekalarını tərtib edir. Yeni daxil olan ədəbiyyatın məlumat bülletenlərini və tövsiyə siyahılarını tərtib edir. Sistemin bölmələrinin fəaliyyətini məzmun, forma və metodiki baxımdan əlaqələndirir, işin yeni üsul və metodlarını öyrənməklə, qabaqcıl təcrübələri aşkar edir. Kadraların ixtisaslarının artırılması işinin təşkil olunmasına kömək edir. Kütləvi tədbirlərin keçirilməsinə təcrübə, metodik yardım göstərir, müxtəlif mövzularda metodik vəsaitlər hazırlayır.

Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi, kitabxanaların elektron kataloqunun idarə olunması, elektron kataloqların “Kataloqlaşdırılma”, “Komplektləşdirmə”, “oxucu” modullarının işini təşkil etmək, habelə MKS-də kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması işini təşkil edir.

İnformasiya-Resurs şöbəsi kitabxanaların veb-saytının idarə olunması, şəbəkənin antivirus proqramının, habelə lokal və internet şəbəkəsinin fəaliyyətini təşkil edir. Nəzarət funksiyasını həyata keçirir. Şöbə kitabxanalarının elektron kitabxanalarının yaradılması, nəşrlərin elektron formaya çevrilməsi işini təmin edir. Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsinin həyata keçirdiyi “Kataloqlaşdırma” modulunun bazasından istifadə edərək, elektron resursların bazalarının yaradılmasını həyata keçirir. Şöbə fasiləsiz internetlə təmin olunmuş, oxucuların istifadəsinə verilmişdir. Şöbənin əsas vəzifəsi: informasiyalı cəmiyyətdə istifadəçilərin informasiyaya olan tələbatlarını ödəməkdir.

2008-ci ildə Kürdəmir MKS-də Amerika mərkəzi yaradılmışdır. Mərkəzin yaradılmasında əsas məqsəd, informasiya axınının artdığı və yeniləndiyi müasir dövrdə, getdikcə artan oxucu sorğularının daha operativ və tez yerinə yetirilməsindən və onun xidmətindən istifadə edən tələbatçıların ümumi internet kompüter biliklərinə yiyələnməsinə kömək etməkdən ibarətdir. (19)

Aran iqtisadi regionuna daxil olan Neftçala inzibati rayonunda 115 kitabxana var. Onlardan 37-i(32,2%) şəhərdə, 78-i(67,8%) kənd yerlərində yerləşir. Kitabxanaların 67-i(58,3%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 45-i Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Kitabxanaların fondu 660,798 nüsxə təşkil

edir. Ümumi fondun 655.764-ü kitablardır.(99,3%). Kitabxanalarda 9 kompüter var. Rayon kitabxanalarında çalışan mütəxəssislərin ümumi sayı 143 nəfərdir. Onlardan 6 nəfəri (4,2%) ali ixtisas, 5 nəfəri (3,5%) qeyri ali ixtisas, 30 nəfəri (21%) orta ixtisas, 22 nəfəri (15,4%) qeyri orta ixtisas təhsillidir. (6. s. 76-79)

1975-ci ildə yaradılmış Neftçala rayon MKS-i, Mərkəzi Kitabxana və 52 filialı oxuculara xidmət göstərir. Bu kitabxanalardan 49-u kənd və qəsəbə, 3-ü isə Uşaq kitabxanalarıdır. 2011-ci ilin yekun hesabatına görə MKS 39193 oxucuya xidmət göstərmişdir. Ötən il kitabxanaya 373 adda 3765 nüsxə kitab və 25 nüsxə jurnal, 1 ədəd disk olmaqla 3791 nüsxə çap əsəri daxil olmuşdur. Hazırda MKS-in kitab fondu 299759 nüsxədir. MKS-də 220 nəfər işçi çalışır, onlardan 163 nəfəri mütəxəssis, 57 nəfəri isə texniki işçidir. Mərkəzi kitabxanada 6 şöbə fəaliyyət göstərir:

1. Xidmət şöbəsi;
2. Uşaq şöbəsi;
3. Metodika-Bibliografiya şöbəsi;
4. Komplektləşdirmə və Kitabışləmə şöbəsi;
5. İnformasiya-Resurs şöbəsi;
6. Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması şöbəsi;

Müasir informasiya texnologiyaları, elektron resurslar vasitəsi ilə oxuculara xidmət işini yüksək səviyyədə həyata keçirir. Elektron kataloqun yaradılması işində xidmət şöbəsi ilə digər şöbələrin işini əlaqələndirir. Müxtəlif oxucu qruplarına xidmət edir, daimi sərəgilərin və kütləvi tədbirlərin təşkilini həyata keçirir. Kitab fondu 52570 nüsxə təşkil edir. Oxucuların ümumi sayı 4140 nəfərdir. Neftçala rayon MKS-nin saytı 2009-cu ilin sentyabr ayından etibarən fəaliyyət göstərir. Saytda çox zəngin məlumatlar yerləşdirilmişdir, o cümlədən fondun elektron kataloq və elektron kitabxana bölmələri yaradılmışdır. Hər iki bölmə oxuculara virtual xidməti təşkil edir.(20)

Saatlı rayonu 1965-ci ildən müstəqil rayon kimi fəaliyyət göstərir. Rayonda 109 kitabxana var. Bu kitabxanalardan 13-ü(11,9%) şəhərdə, 96-ı(88,1%) kənd yerlərində yerləşir. Kitabxanaların 63-ü(57,8%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 43-ü Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Kitabxanaların fondunun ümumi həcmi 759,009 nüsxə təşkil edir. Fondun 740,826(9,7%) nüsxəsi kitablardan ibarətdir. Fondun 143 nüsxəsi elektron- informasiya daşıyıcılarında mühafizə olunur. Kitabxanalarda 7 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 145 nəfərdir. Onların 5 nəfəri (3,4%) ali ixtisas, 5 nəfəri (3,4%) qeyri ali ixtisas, 10 nəfəri (6,9%) orta ixtisas, 13 nəfəri (9%) orta qeyri ixtisas, 112 nəfəri (77,3%) ümumi orta ixtisas təhsillidir.

Sabirabad rayonunda cəmi 161 kitabxana var. Bu kitabxanalardan 17-i(10,6%) şəhərdə, 144-ü(89,4%) kənd yerlərində yerləşir. Kitabxanaların 79-

u(49,1%) Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 80-i Təhsil Nazirliyi tabeliyində fəaliyyət göstərir. Kitabxanaların ümumi fondu 697,639 nüsxədir. Fondun 697,275 nüsxəsini kitablar təşkil edir və kitabxanalarda cəmi 5 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 123 nəfərdir. Onların 6 nəfəri (4,9%) ali ixtisas, 5 nəfəri (4,1%) ali qeyri ixtisas, 32 nəfəri (26%) orta ixtisas, 20 nəfəri (20,3%) orta qeyri ixtisas, 55 nəfəri (44,7%) ümumi orta təhsillidir.

Salyan rayonunda ümumilikdə 112 kitabxana var. Bu kitabxanalardan 22-i şəhərdə, 90-ı kənd yerlərində yerləşir. Kitabxanaların 55-i Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 43-ü Təhsil Nazirliyi tabeliyində fəaliyyət göstərir. Kitabxanaların ümumi fondu 190,700 nüsxə təşkil edir. Fondun 411,566 nüsxəsi şəhər kitabxanalarında, 630.000 nüsxəsi kənd kitabxanalarındadır və bu kitabxanalarda cəmi 11 kompüter var. Kitabxanalarda çalışan mütəxəssislərin ümumi sayı 107 nəfərdir. Mütəxəssislərin 25 nəfəri ali ixtisas, 25 nəfəri orta ixtisas, 26 nəfəri ali və orta qeyri-ixtisas, 56 nəfəri ümumi orta təhsillidir. (6.s. 53-57)

Salyan Rayon MKS-i 1975-ci ildən fəaliyyətə başlamışdır. Nizami Gəncəvi adına Mərkəzi kitabxana adlanan MKS özündə 56 filialı birləşdirir. MKS-ə 1 Uşaq kitabxanası, 1 Gənclər kitabxanası, 47 kənd kitabxana filialları, 5 şəhər kitabxanasını daxildir. Kitabxananın fondunun ümumi həcmi 527,339 nüsxədir. Kitabxananın şöbələri aşağıdakılardır.

1. Abonement şöbəsi
2. Oxu zalı şöbəsi
3. Kitabışləmə və Komplektləşdirmə şöbəsi
4. Metodika və Bibliografya şöbəsi
5. Kitabxanalar arası abonement şöbəsi.

Abonement şöbəsi- kitabxana yaranan gündən fəaliyyət göstərir. Şöbənin fondu bədii və elmi ədəbiyyatla zəngindir. Şöbədən ayrı-ayrı oxucu qrupları istifadə edir. Gün ərzində 20-25 oxucuya xidmət göstərilir. Şöbənin əlifba və sistemli kataloqları var. Fondada "Açıq rəf"-də sərgilənən kitablar oxucuların marağına və kitab seçməsinə geniş şərait yaradır. Kitabxananın müasir səviyyədə tərtib edilən saytında elektron kataloq və elektron kitabxana bölmələrində kitabxananın zəngin kitabxanasının fondu oxucuların virtual istifadəsinə verilmişdir. Elektron kataloq bölməsində materiallar 4 qrupa ayrılmışdır: 1.Kitablar; 2 . Elektron kartoteka; 3. Retro kitablar; 4. Yeni kitablar;

5. Diyarşünaslıq;(21)

Ucar rayonunda ümumilikdə 94 kitabxana var. Onların 79-u kəndlərdə, 15-i isə şəhərdə yerləşir. Bu kitabxanalardan 47-i Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 45-i isə Təhsil Nazirliyi tabeliyindədir. Kitabxanaların fondu 488,773 nüsxədir. Fondun əsasını kitablar təşkil edir. Rayon kitabxanalarında 7 kompüter istifadəyə verilmişdir. Ucar rayonunda 33 min kitab fondu olan 47

kütləvi kitabxana var. Onların 40-ı kənd yaşayış məntəqələrində, 7-i rayon mərkəzində yerləşir. Rayon kitabxanalarında 94 nəfər mütəxəssis çalışır. Mütəxəssislərdən 5 nəfəri ali ixtisas, 78 nəfəri ali və orta qeyri ixtisas, 46 nəfəri isə ümumi orta təhsillidir.

Zərdab rayonunda 89 kitabxana var. Onlardan 15-i şəhərdə, 74-ü kəndlərdə yerləşir. Kitabxanaların 49-u Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 37-i Təhsil Nazirliyi tabeliyində fəaliyyət göstərir. Kitabxana fondunun ümumi həcmi 427,770 nüsxədir. Kitabxanalarda 3 kompüter var. Kitabxana mütəxəssislərinin ümumi sayı 107 nəfərdir. Onların 58 nəfəri ali və orta ixtisas, 24 nəfəri ali və orta qeyri ixtisas təhsillidir.

Zərdab rayon Mərkəzi Kitabxanasının saytında rayonun yetirmələri Həsən Bəy Zərdabi, Milli Azərbaycan hökumətinin yaranmasında fəallıq göstərmiş Şirin Nuriyev, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Məlik Məhərrəmov və b. şəxslər haqqında məlumatlar verilir. Saytın maraqlı linklərindən biri "Əkinçi" bölməsidir. Burada Azərbaycanda ilk mətbu orqan olan "Əkinçi" qəzeti, onun yaradıcısı Həsən bəy Zərdabının bu sahədəki fəaliyyəti haqqında məlumatlar təqdim edilir. Kitabxananın Veb-saytında "Kitabxana" və "strukturu" bölməsində rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi, onun fəaliyyəti və şöbələri haqqında, "Tədbirlər" bölməsində isə keçirilən tədbirlər haqqında məlumatlar təqdim edilir. Bundan başqa, "Yeni nəşrlər" bölməsində kitabxana fonduna daxil olan yeni kitabların siyahısı təqdim edilir.(22)

İnformasiya tələbatının tam və operativ ödənilməsi, kitabxanaların fəaliyyətinin düzgün təşkil olunmasından, biblioqrafik xidmətin səviyyəsindən asılıdır.

Hazırda "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nın icrası məqsədi ilə, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşkilati dəstəyi ilə respublikanın şəhər və rayon kitabxanalarının avtomatlaşdırılması işi həyata keçirilir.

Regiondakı MKS-lərin bir çoxu kompüterlərlə təmin olunsada, elektron kataloqun yaradılması üçün maliyyə vəsaiti çatışmazlığı hiss olunur. İqtisadi rayonların bir çoxundakı MKS-lərinin veb saytı yaradılıb oxucuların istifadəsinə verilmişdir. Son dövrlərdə, bu sahədə görüləcək işlərin siyahısı daha da genişlənməyə başlamışdır. Bunu haqqında araşdırma apardığımız şəhər və rayon kitabxanalarının nümunələrində daha yaxından izlədik.

Ümumiyyətlə, respublikamızın iqtisadi rayonlarında kitabxanalarının fəaliyyətinin araşdırılması belə nəticə çıxarmağa əsas verir ki, respublikamızın şəhər və kənd kitabxanalarında xüsusi ilə ixtisaslı kadrların azlığı kitabxana-informasiya təminatının keyfiyyətinə təsir edən ən mühüm amillərdən biridir.

ƏDƏBİYYAT

1. “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı üzrə Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)” // Azərbaycan .- 2004.-11 fevral.
2. “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı üzrə Dövlət Proqramı” .- Bakı : Nurlar, 2009.- 184s.
3. “Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Sərəncamı // Azərbaycan.-2007.-21 aprel.
4. “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı” // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri, metodiki və təcrübə jurnalı .-2008. №2.-s.6-29.
5. “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu // Azərbaycan. – 1999. - 14 mart.
6. “Kitabxanaların fəaliyyəti haqqında ” statistik müayinənin nəticələri barədə. Statistik bülleten. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi .-B.-2009.- 88s.
7. Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslük (3 hissədə) .- H.3.-B. 2003.-314s.
8. İsmayılov N.İ., Bayramova İ.Z. Azərbaycan Respublikasının regionlarında şəhər əhalisinin informasiya təminatının bəzi məsələləri.//Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı Slavyan Universiteti Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri.-2010.- № 2.- s.341-350.
9. <http://minqacevirmks.webs.com>
10. <http://www.shirvaninfo.webs.com>.
11. <http://www.yevlaxmks.webs.com>.
12. <http://www.aqdash-mks.webs.com>.
13. <http://www.acabedi-mks.webs.com>.
14. <http://www.beylaqan-mks.az>.
15. <http://www.barda-mks.az>.
16. <http://www.bilesuvar.mks.ucoz.com>.
17. <http://www.qoycaymkswebs.com>.
18. <http://www.imislimks.webs.com>.
19. <http://www.kurdemir-mks.az>.
20. <http://www.neftcala-mks.az>.
21. <http://www.salyan-mks.az>.
22. <http://www.zerdab-mks.info>.

И.БАЙРАМОВА

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗМИЩЕНИЯ БИБЛИОТЕЧНО-
ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ В РЕГИОНАХ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ (НА ПРИМЕРЕ АРАНСКОГО
ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЙОНА)**

РЕЗЮМЕ

В статье анализируются современное состояние размещения библиотечно-информационных ресурсов в регионах Азербайджанской Республики (на примере Аранского экономического района), о также проявление заботы государства в этой области, о роле библиотек в повышение интеллектуально- культурного развития уровня населения.

I.BAYRAMOVA

**THE POSITION OF LOCATION LIBRARY–INFORMATION RESOURCES IN
REGIONS OF AZERBAIJAN REPUBLIC (ON A MODEL OF ARAN
ECONOMIC REGION)**

SUMMARY

In this article article analyses the situation of location of library-information resources in the regions of Azerbaijan Republik (especially in Aran Economical region). At the some trine, in this spector deals with the increasing of libraries becace of development of people`s intellectual-cultural level,the reflection of state`s care to it.